

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

dr Janusz Kochanowski

RPO-541272-XI-06/ST

00-090 Warszawa Tel. centr. 022 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 022 827 64 53

Warszawa, dnia października 2006 r.

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483) oraz art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147)

wnoszę o

stwierdzenie niezgodności :

- 1) § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 września 2006 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w

szkołach publicznych (Dz. U. Nr 164, poz. 1154) i załącznika do tego rozporządzenia z art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.) oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP,

- 2) § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia wymienionego w pkt 1 z art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty oraz z art. 2 i art. 70 ust. 4 zdanie pierwsze Konstytucji RP,
- 3) § 5 w związku z § 1 pkt 8 – 17 i pkt 19 – 25 rozporządzenia wymienionego w pkt 1 z art. 2 Konstytucji RP,
- 4) § 97 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 199, poz. 2046 ze zm.) z art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty oraz z art. 70 ust. 4 zdanie pierwsze Konstytucji RP.

Uzasadnienie

I. Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są liczne skargi kwestionujące wejście w życie przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 września 2006 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzenia sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 164, poz. 1154), zwanego dalej rozporządzeniem zmieniającym. Po analizie tych skarg Rzecznik uznał, iż niektóre zarzuty dotyczące m. in. obniżenia rangi egzaminu maturalnego uzasadniają uruchomienie procedury kontroli legalności przepisów tego rozporządzenia przez Trybunał Konstytucyjny.

Zastrzeżenia budzi treść przepisów § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego. Zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia zmieniającego osoby, które zdawały egzamin maturalny po raz pierwszy w roku szkolnym 2004/2005 lub 2005/2006 i z jednego przedmiotu obowiązkowego w części ustnej albo w części pisemnej nie spełniły warunków, o których mowa w § 72 ust. 2 i 3 oraz § 94 ust. 2 i 6 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów (Dz. U. Nr 199, poz. 2046 ze zm.) zwanego dalej rozporządzeniem w sprawie warunków i sposobu oceniania, w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie rozporządzenia zmieniającego, ale ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych w części pisemnej na poziomie podstawowym, a w części ustnej na wybranym poziomie, uzyskały średnią co najmniej 30% punktów, zdały egzamin maturalny.

Zgodnie z § 72 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie rozporządzenia zmieniającego, zdający zdał egzamin maturalny w części ustnej, jeżeli z każdego przedmiotu obowiązkowego otrzymał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z egzaminu z danego przedmiotu, z zastrzeżeniem ust. 3. Ustęp 3 § 72 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania stanowił zaś, iż zdający zdał egzamin maturalny w części ustnej z języka obcego nowożytnego, zdawanego jako przedmiot obowiązkowy, jeżeli otrzymał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z egzaminu z tego języka na zadeklarowanym poziomie.

W myśl § 94 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie rozporządzenia zmieniającego, zdający zdał egzamin maturalny w części pisemnej, jeżeli z każdego przedmiotu obowiązkowego otrzymał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z danego przedmiotu na

poziomie podstawowym. Natomiast § 94 ust. 6 tego rozporządzenia stanowił, że absolwent szkoły lub oddziału dwujęzycznego zdał egzamin maturalny w części pisemnej z języka obcego, będącego drugim językiem nauczania, jeżeli otrzymał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania z tego przedmiotu.

W myśl zaś § 97 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania w brzmieniu poprzednio obowiązującym zdający zdał egzamin maturalny, jeżeli w części ustnej i części pisemnej ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych uzyskał wynik określony w § 72 ust. 2 i 3 oraz § 94 ust. 2 i 6. Zdający, który zdał egzamin maturalny, otrzymywał świadectwo dojrzałości wydane przez komisję okręgową (§ 100 ust. 1 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania). Natomiast osobie, która nie spełniła wymienionych powyżej warunków, świadectwo dojrzałości nie było wydawane.

W świetle powyższych przepisów nie budzi wątpliwości, iż celem § 4 ust. 1 rozporządzenia zmieniającego jest zmiana ex post końcowego wyniku egzaminów maturalnych przeprowadzonych w roku szkolnym 2004/2005 oraz 2005/2006. Normodawca przyjął bowiem, iż osoba, która w wymienionym okresie z jednego przedmiotu obowiązkowego nie spełniła minimalnych wymogów uzyskania co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania, zdała egzamin maturalny, o ile ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych w części pisemnej na poziomie podstawowym, a w części ustnej na wybranym poziomie, uzyskała średnią co najmniej 30% punktów. W konsekwencji okręgowe komisje egzaminacyjne, zostały zobowiązane w terminie 7 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia zmieniającego, do przekazania dyrektorom szkół lub upoważnionym przez nich osobom świadectwa dojrzałości osób, o których mowa w § 4 ust. 1 rozporządzenia zmieniającego, które zdawały egzamin maturalny w danej szkole. Dyrektorzy szkół zostali natomiast zobowiązani do niezwłocznego przekazania świadectwa dojrzałości tym osobom (§ 4 ust. 3 rozporządzenia zmieniającego).

W świetle powyższego § 4 ust. 1 rozporządzenia w sposób oczywisty obniża wymogi, które musi spełnić osoba zdająca egzamin maturalny, aby otrzymać świadectwo dojrzałości i dodatkowo czyni to *ex post*, a więc już po zakończeniu egzaminów i poznaniu ich rzeczywistych wyników. Jak już wspomniano osoba, która zdawała egzamin maturalny, otrzymuje świadectwo dojrzałości, pomimo, że z jednego przedmiotu obowiązkowego w części ustnej albo w części pisemnej nie spełniła minimalnego warunku przewidzianego przepisami prawa. W istocie oznacza to, że świadectwo dojrzałości może otrzymać osoba, która nie posiada z jednego przedmiotu obowiązkowego nawet minimalnego zasobu wiedzy.

W tej sytuacji – zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich – należy rozważyć, czy Minister Edukacji Narodowej posiada całkowitą i niczym nie skrepowaną swobodę w określaniu, kto zdał egzamin maturalny. Innymi słowy, należy rozważyć, czy Minister Edukacji Narodowej może „rozdawać” świadectwa dojrzałości nie przywiązując zbytniej wagi do zasobu wiedzy osób zdających egzamin maturalny. W tym celu niezbędna jest analiza przepisów ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.).

Art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty wymienia ponadgimnazjalne szkoły publiczne i niepubliczne, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. Z art. 9a ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty wynika zaś, że do zadań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej należy opracowywanie propozycji standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, we współpracy w szczególności z zainteresowanymi ministrami, szkołami wyższymi, jednostkami badawczo – rozwojowymi, organizacjami pracodawców i samorządami zawodowymi. W świetle tych przepisów, po pierwsze - świadectwo dojrzałości można otrzymać po zdaniu egzaminu maturalnego, po

drugie - propozycje standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminów maturalnych opracowuje Centralna Komisja Egzaminacyjna.

Przepisy ustawy o systemie oświaty posługują się pojęciem „egzamin maturalny”, nie precyzują natomiast, co należy rozumieć pod tym pojęciem. Czyni to natomiast § 50 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania. Stosownie do jego treści, egzamin maturalny, będący formą oceny poziomu wykształcenia ogólnego, sprawdza wiadomości i umiejętności, ustalone w standardach wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu maturalnego, określonych w odrębnych przepisach. Stąd też zdanie egzaminu maturalnego w znaczeniu jakim posługują się nim przepisy art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty oznacza pozytywną ocenę poziomu wykształcenia ogólnego i pozytywny test wiadomości i umiejętności, ustalonych w standardach wymagań. Nie sposób w związku z tym uznać, że zdaniem egzaminu maturalnego w rozumieniu art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty jest uzyskanie negatywnego wyniku choćby z jednego przedmiotu obowiązkowego. Negatywny wynik oznacza bowiem w rzeczywistości braki w wykształceniu ogólnym i to tak istotne, że zdający nie sprostał nawet minimalnym standardom w zakresie posiadania wiadomości i umiejętności z przedmiotu obowiązkowego.

W związku z tym należy uznać, iż § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego jest niezgodny z art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty przez to, iż umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości bez rzeczywistego zdania egzaminu maturalnego rozumianego jako forma sprawdzenia wykształcenia ogólnego.

Treść § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego powinna zostać także – zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich – skonfrontowana z art. 70 ust. 4 zdanie pierwsze Konstytucji RP. Stanowi on, iż władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia.

Wskazuje się (por. L. Garlicki <w:> „Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz” pod red. L. Garlickiego, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2003, t. III, komentarz do art. 70), iż „powszechność dostępu oznacza w szczególności, że każdy objęty obowiązkiem szkolnym musi mieć zapewnioną możliwość nauki w szkole publicznej, o ile jego rodzice lub opiekunowie nie wybiorą pobierania nauki w szkole niepublicznej. Powszechność oznacza też, że osoby, które ukończyły już 18 lat, muszą mieć dostęp do pobierania nauki w szkołach wszelkich szczebli, o ile ich kwalifikacje i talenty na to pozwalają”. Powszechność dostępu do wykształcenia nie oznacza zatem w omawianym zakresie, iż każdy powinien otrzymać świadectwo dojrzałości. Powinien je otrzymać jedynie ten, który sprostał stosownemu postępowaniu kwalifikacyjnemu. Zasada powszechności dostępu do wykształcenia nie przemawiała w związku z powyższym za tym, żeby normodawca wprowadził takie rozwiązanie, jakie zostało zastosowane w § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego.

Na przeszkodzie we wprowadzeniu krytykowanego rozwiązania stała również – w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich – zasada równego dostępu do wykształcenia. Równość dostępu do wykształcenia należy postrzegać na tle ogólnej zasady równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP). Wspomniano już, że egzamin maturalny stanowi formę oceny poziomu wykształcenia ogólnego, a nie wykształcenia specjalistycznego. Z punktu widzenia ustalenia poziomu wykształcenia ogólnego następuje więc sprawdzenie wiedzy i umiejętności osoby zdającej egzamin. Nie można w związku z tym przyjąć, iż postulat równego traktowania w dostępie do wykształcenia jest spełniony wówczas, gdy w identyczny sposób traktuje się osoby posiadające co najmniej minimalny zasób wiedzy ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów (a więc posiadające co najmniej minimalny poziom wykształcenia ogólnego) oraz osoby, które z jednego przedmiotu nie wykazały się owym minimalnym zasobem wiedzy (a więc wykazują braki w wykształceniu ogólnym). W

tym kontekście trzeba wskazać, że świadectwo dojrzałości jest dokumentem urzędowym (art. 11 ust. 1 ustawy o systemie oświaty), w którym władza publiczna potwierdza, iż osoba, która tym świadectwem legitymuje się, posiada odpowiedni poziom wykształcenia ogólnego.

Świadectwo dojrzałości uprawnia ponadto do odbywania studiów w uczelni wyższej (art. 169 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym – Dz. U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.). Równość dostępu do wykształcenia należy rozpatrywać w związku z tym nie tylko z punktu widzenia samej możliwości uzyskania świadectwa dojrzałości, lecz także z punktu widzenia dostępu do szkolnictwa wyższego. Z art. 70 ust. 4 zdanie drugie Konstytucji RP wynika, iż w celu zapewnienia powszechnego i równego dostępu do wykształcenia władze publiczne tworzą i wspierają systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Działania wyrównawcze podejmowane przez władze publiczne powinny dotyczyć więc usuwania nierówności i barier faktycznych, przede wszystkim finansowych, utrudniających dostęp do wykształcenia, w tym do szkolnictwa wyższego. Nie powinny one natomiast dotyczyć sfery samych wyników edukacyjnych, które powinny być uzależnione wyłącznie od rzeczywistego zasobu wiedzy i talentów danej osoby.

Dlatego też z przedstawionych powodów- zdaniem Rzecznika - § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego jest niezgodny z art. 70 ust. 4 zd. 1 Konstytucji RP.

Przepisy § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego należy oceniać też na tle zasady niedziałania prawa wstecz stanowiącej element składowy zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). Z wstecznym działaniem prawa mamy do czynienia wówczas, gdy prawodawca nakazuje określone fakty prawnie relewantne, zaistniałe przed dniem wejścia w życie nowych przepisów, oceniać w świetle tych nowych przepisów, wprowadzając fikcję, jakoby przepisy te obowiązywały już w dacie nastąpienia ocenianych

faktów. Przypadek ten ma miejsce w niniejszej sprawie, skoro nowe przepisy określające, kto zdał egzamin maturalny i nakazujące wydanie tym osobom świadectw dojrzałości mają zastosowanie do egzaminów maturalnych przeprowadzonych w roku szkolnym 2004/2005 i 2005/2006. Zresztą świadomość wstecznego działania nowych przepisów miał sam normodawca, skoro w uzasadnieniu do rozporządzenia zmieniającego rozważał na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego możliwość przełamania zakazu retroakcji. Wynikiem tych rozważań było zaś stwierdzenie, że skoro nowe przepisy przyznają uprawnienia, to dopuszczalna jest w tym przypadku ingerencja w porządek prawny z mocą wsteczną.

Rzeczywiście, w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (m. in. wyrok z dnia 24 lipca 1990 r., sygn. akt K 5/90, OTK z 1990 r., poz. 4) wskazuje się, że zasada *lex retro non agit* mogłaby odnosić się wyłącznie do przepisów ograniczających prawa lub zwiększających zobowiązania. Oznacza to, że zakaz stanowienia norm prawnych, które nakazywałyby stosować nowo ustanowione normy prawne do zdarzeń mających miejsce przed wejściem w życie nowo ustanowionych norm prawnych i z którymi prawo nie wiązało dotąd skutków prawnych przewidzianych tymi normami nie dotyczy sytuacji, gdy te nowe normy nie wpływają w sposób niekorzystny na interesy jednostki.

Pozornie regulacje zawarte w § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego są bardzo korzystne dla zainteresowanych osób. W wyniku ich wprowadzenia w życie prawodawca przesądził bowiem o tym, iż osoby, które według obowiązujących wcześniej przepisów nie zdały egzaminu maturalnego są uznawane za osoby, które zdały ten egzamin i otrzymują w związku z tym świadectwa dojrzałości. Ocena ta nie jest już jednak tak jednoznaczna, jeśli weźmie się pod uwagę przepisy ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym. Z art. 169 ust. 1 pkt 1 Prawa o szkolnictwie wyższym wynika, iż do odbywania studiów w uczelni może być dopuszczona osoba, która ma świadectwo dojrzałości w przypadku ubiegania się o przyjęcie

na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie oraz spełnia warunki rekrutacji ustalone przez uczelnię. Senat uczelni ustala warunki i tryb rekrutacji oraz formy studiów na poszczególnych kierunkach. Uchwałę podaje się do wiadomości publicznej nie później niż do dnia 31 maja roku poprzedzającego rok akademicki, którego uchwała dotyczy, i przesyła ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego (art. 169 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym). Z art. 169 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym wynika zaś, że podstawę przyjęcia na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie stanowią wyniki egzaminu maturalnego. Senat uczelni ustala w trybie określonym w art. 169 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym, jakie wyniki egzaminu maturalnego stanowią podstawę przyjęcia na studia. Uczelnia może za zgodą ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego przeprowadzić dodatkowe egzaminy wstępne, w trybie określonym w ust. 2 art. 169, tylko w przypadku konieczności sprawdzenia wiedzy lub umiejętności niesprawdzanych w trybie egzaminu maturalnego lub gdy osoba ubiegająca się o przyjęcie na studia posiada świadectwo dojrzałości uzyskane za granicą.

Z powołanych powyżej przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym wynika po pierwsze, że w roku bieżącym z oczywistych względów (data wejścia w życie przepisów rozporządzenia zmieniającego) w warunkach rekrutacji ustalanych przez senaty uczelni nie mogły zostać uwzględnione nowe zasady wydawania świadectw dojrzałości osobom, które zdawały egzamin maturalny w roku szkolnym 2004/2005 lub 2005/2006. W praktyce, z powodu zakończenia rekrutacji większość osób, która otrzymała świadectwa dojrzałości na podstawie kwestionowanych przepisów, nie ma więc szans na przyjęcie na studia wyższe. Po drugie, oczywiste obniżenie rangi matury wpłynie na system rekrutacji na studia w następnych latach. Możliwości zmiany systemu rekrutacji daje senatom uczelni wspomniany art. 169 ust. 3 Prawa o szkolnictwie wyższym, w myśl którego senaty ustalają jakie wyniki egzaminu maturalnego stanowią podstawę przyjęcia na studia. Przykładowo z

rozmowy z prof. T. Lutym – Przewodniczącym Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich („Rzeczpospolita” z dnia 20 września 2006 r. pt. „Nie zaprzepaścić osiągnięć matury”, dodatek „Moja kariera”) wynika, że „(...) być może uczelnie zdecydują, że przyjmować będą tylko kandydatów, którzy ze wszystkich egzaminów maturalnych uzyskali minimum 30 proc. punktów.” Nie można w związku z tym wykluczyć i takiej sytuacji, że osoby, które otrzymały świadectwa dojrzałości na podstawie § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego w ogóle nie uzyskają prawa wstępu na większość uczelni. Możliwość taką dostrzegają również niektórzy zainteresowani, którzy wyrażają niezadowolenie z tego, że muszą odbierać świadectwa dojrzałości, pomimo, że nie zdały jednego egzaminu.

W tej sytuacji zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich co najmniej niejednoznacznie rysuje się zagadnienie ewentualnych korzyści dla osób, których pozycję prawną regulują przepisy § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego. Stąd też uzasadniony jest również zarzut, że § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego są niezgodne z zasadą niedziałania prawa wstecz stanowiącą element składowy demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP).

II. Zarzuty dotyczące kolizji z art. 9 ust. 1 pkt 3 lit. b – f ustawy o systemie oświaty oraz z art. 70 ust. 4 zd. 1 Konstytucji RP należy postawić także § 97 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania w brzmieniu nadanym rozporządzeniem z dnia 8 września 2006 r. Przewiduje on, że zdający zdał egzamin maturalny, jeżeli z jednego przedmiotu obowiązkowego, w części ustnej lub pisemnej, nie spełnił warunków określonych w § 72 ust. 2 i 3 oraz § 94 ust. 2 i 6, ale ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych w części ustnej i części pisemnej uzyskał średnią co najmniej 30% punktów. Zarzuty te uzasadnia przedstawiona powyżej argumentacja dotycząca § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia zmieniającego. Przepis § 97 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania wbrew ustawie pozwala bowiem na uznanie za osobę, która zdała

egzamin maturalny osoby posiadającej w rzeczywistości istotne braki w wykształceniu ogólnym. Dowodem tych braków jest zaś negatywny wynik egzaminu maturalnego z jednego z przedmiotów obowiązkowych.

W związku z powyższym § 97 ust. 2 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania jest również niezgodny z art. 70 ust. 4 zd. 1 Konstytucji RP, gdyż bez uzasadnionych konstytucyjnie powodów w uprzywilejowany sposób traktuje osoby, które nie wykazały się minimalnym nawet poziomem wykształcenia ogólnego.

III. W skargach pojawiają się również zarzuty dotyczące wprowadzonego rozporządzeniem zmieniającym przelicznika wyniku uzyskanego z egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym na wynik z danego przedmiotu na poziomie podstawowym. Skarżący wskazują, że wprowadzone przez normodawcę przeliczniki są niesprawiedliwe.

Zgodnie z § 2 rozporządzenia zmieniającego w roku szkolnym 2006/2007 osobom, które przystąpiły do egzaminu maturalnego w części pisemnej z danego przedmiotu na poziomie rozszerzonym i po raz pierwszy otrzymują świadectwo dojrzałości, na świadectwie tym, oprócz wyniku uzyskanego na poziomie rozszerzonym, odnotowuje się wynik egzaminu z tego przedmiotu na poziomie podstawowym, ustalony w sposób określony w załączniku do rozporządzenia. Załącznik do rozporządzenia zmieniającego określa sposób ustalenia w roku szkolnym 2006/2007 wyniku egzaminu maturalnego w części pisemnej na poziomie podstawowym z przedmiotu, który zdawany był w części pisemnej na poziomie rozszerzonym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zbadał zarzuty wysuwane w skargach i stwierdził, że § 2 rozporządzenia zmieniającego oraz załącznik do tego rozporządzenia został wydany z przekroczeniem upoważnienia ustawowego. Stosownie do art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy o systemie oświaty stanowiącego podstawę wydania rozporządzenia, minister właściwy do

spraw oświaty i wychowania określi warunki i sposób oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, z uwzględnieniem:

- a) prawa ucznia do jawnej i umotywowanej oceny oraz informacji o wymaganiach edukacyjnych,
- b) tworzenia wewnątrzszkolnych systemów oceniania,
- c) dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia,
- d) przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach ucznia w nauce,
- e) kompetencji okręgowych komisji egzaminacyjnych w zakresie przygotowania, przeprowadzenia i oceniania sprawdzianu i egzaminu,
- f) możliwości zwalniania z części lub całości sprawdzianu i egzaminu laureatów i finalistów odpowiednio konkursów i olimpiad przedmiotowych,
- g) możliwości unieważnienia sprawdzianu lub egzaminu w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów, jeżeli to naruszenie mogło mieć wpływ na wynik sprawdzianu i egzaminu.

Przytoczona powyżej treść upoważnienia ustawowego wskazuje, że minister w interesującym zakresie został umocowany do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków i sposobu oceniania oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów. W upoważnieniu do określenia warunków i sposobu oceniania nie mieści się zaś materia przeliczania wyników uzyskanych z egzaminu maturalnego z jednego poziomu na drugi poziom. Materia ta nie dotyczy bowiem warunków i sposobu oceniania. Przeliczanie ocen nie jest tożsame z ocenianiem.

W związku z powyższym, w ocenie Rzecznika § 2 rozporządzenia zmieniającego oraz załącznik do tego rozporządzenia są niezgodne z art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy o systemie

oświaty, gdyż wykraczają poza zakres upoważnienia ustawowego. W rezultacie § 2 rozporządzenia zmieniającego oraz załącznik do tego rozporządzenia są niezgodne także z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. W myśl art. 92 ust. 1 Konstytucji RP rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Rozporządzenie nie może więc samodzielnie regulować kwestii pominiętych przez ustawodawcę, przestaje bowiem wówczas być aktem wykonawczym do ustawy i samodzielnie reguluje dane zagadnienie, bez jakichkolwiek wskazówek ustawowych w tym zakresie. Jest oczywiste, że ustawa o systemie oświaty nie zawiera jakichkolwiek regulacji dotyczących przeliczania wyników uzyskanych na egzaminie maturalnym, w związku z tym kwestionowany § 2 rozporządzenia zmieniającego oraz załącznik do niego jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

IV. W wielu skargach pojawia się także zarzut, że rozporządzenie zmieniające wprowadza istotne zmiany w zasadach przeprowadzania egzaminu maturalnego, przy czym te nowe zasady zostaną zastosowane podczas zdawania egzaminu maturalnego już w maju 2007 r. Tymczasem, na co wskazują skarżący, cały cykl edukacyjny (przykładowo trzyletnie liceum ogólnokształcące) nakierowany jest na przygotowanie uczniów do egzaminu maturalnego. Wyniki tego egzaminu są zaś decydującym kryterium przyjęcia na studia wyższe. Dlatego też wprowadzane na kilka miesięcy przed egzaminem maturalnym zmiany w sposób oczywisty burzą ów cykl edukacyjny.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich trzeba podzielić także i te zarzuty skarżących. Przepisy § 1 pkt 7 – 25 rozporządzenia zmieniającego w istotny sposób zmieniają zasady zdawania egzaminów maturalnych. Przykładowo według dotychczasowego brzmienia § 53 ust. 1 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania egzamin maturalny z przedmiotów obowiązkowych mógł być zdawany na poziomie podstawowym lub na poziomie podstawowym i poziomie rozszerzonym. Po dokonanej zmianie według nowego brzmienia §

53 ust. 1 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania egzamin maturalny z przedmiotów obowiązkowych może być zdawany na poziomie podstawowym albo na poziomie rozszerzonym. Jest to istotna zmiana, gdyż dotychczas maturzysta, który wybrał poziom rozszerzony, zdawał egzamin na poziomie podstawowym decydującym o zdaniu matury, a następnie na poziomie rozszerzonym, którego wynik nie wpływał na zdanie matury. Według nowych zasad maturzyści, którzy zadeklarowali zdawanie egzaminu na poziomie rozszerzonym, będą mogli jedynie przystąpić do rozszerzonej wersji egzaminu, która to wersja będzie decydowała o zdaniu matury.

Z § 5 rozporządzenia zmieniającego wynika, że rozporządzenie to wchodzi w życie po upływie 7 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem § 1 pkt 5, 6, 7 lit. a i pkt 18, które wchodzi w życie z dniem 1 września 2008 r. Termin wprowadzenia zmian w przepisach regulujących materię zdawania egzaminów maturalnych niewątpliwie w istotny sposób wpływa na sytuację uczniów, którzy od dwóch lat (w przypadku liceum), przygotowywali się do określonej i znanej im formy egzaminu.

Z art. 9a ust. 2 pkt 1b ustawy o systemie oświaty wynika, że do zadań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej należy opracowywanie, we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi, a w zakresie egzaminów zawodowych również z ministrami właściwymi dla zawodów, oraz ogłaszanie informatorów zawierających w szczególności opis zakresu sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1, przykładowe pytania, zadania i testy oraz kryteria ich oceniania. W myśl zaś § 58 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania informator, o którym mowa w art. 9a ust. 2 pkt 1b ustawy o systemie oświaty zawierający w szczególności opis zakresu egzaminu maturalnego dla danego przedmiotu oraz kryteriów oceniania i form przeprowadzania egzaminu maturalnego, a także przykładowe zestawy zadań egzaminacyjnych, jest ogłaszany nie później niż do dnia 1 września roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym jest przeprowadzany

egzamin maturalny. Oznacza to, iż informator dla osób zdających maturę w 2007 r. powinien zostać ogłoszony nie później niż do dnia 1 września 2005 r. Informator taki z oczywistych względów nie zawiera zmian wprowadzonych rozporządzeniem zmieniającym, stąd też aktualnie są do niego wprowadzane aneksy, co wynika z treści stron internetowych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.edu.pl). Ze stron tych wynika też, iż informatory są podstawowym źródłem informacji o sprawdzianach i egzaminach. Są one adresowane przede wszystkim do uczniów i mają być ich przewodnikiem ułatwiającym przygotowanie się do egzaminu.

W tej sytuacji wprowadzone przez rozporządzenie zmieniające zmiany dotyczące zdawania egzaminów maturalnych w 2007 r. powinny zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich podlegać ocenie z punktu widzenia konstytucyjnej zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa będącej elementem składowym zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). Zasada ta wyraża się w stanowieniu prawa w taki sposób, aby zostały poszanowane istniejące stosunki (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt K 8/98). Dlatego też z punktu widzenia omawianej zasady szczególne znaczenie przywiązuje się do zabezpieczenia interesów w toku. Zabezpieczeniu tych interesów służy przede wszystkim intertemporalna regulacja.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wskazanych „interesów w toku” w odniesieniu do osób, które będą zdawać maturę w 2007 r. nie zabezpieczono w sposób należyty. Wspomniano już, iż w istocie cały cykl kształcenia w szkołach, których ukończenie daje prawo do zdawania egzaminu maturalnego, podporządkowany jest przygotowaniu uczniów do tego egzaminu. Dlatego też przepisy dotyczące ogłaszania informatorów mają charakter gwarancyjny z punktu widzenia osób, które zamierzają przystąpić do egzaminu maturalnego. Ich rola gwarancyjna polega m. in. na zawartych w nich opisach wymagań i ułatwieniu przygotowania się do egzaminu. Stąd też treść informatorów powinna być dostępna dla osób zainteresowanych z

odpowiednim wyprzedzeniem, co zresztą przewiduje § 58 rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu oceniania.

Regulacja zawarta w § 5 rozporządzenia zmieniającego nie zabezpiecza w sposób dostateczny interesów w toku, gdyż osoby zainteresowane dopiero na 8 miesięcy przed egzaminem maturalnym (a więc pod koniec cyklu edukacyjnego) dowiadują się o nowych regułach tego egzaminu. Dlatego - zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich - § 5 w związku z § 1 pkt 8 – 17 i pkt 19 – 25 rozporządzenia zmieniającego jest niezgodny z zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego prawa przez to, że nie chroni interesów w toku.

Z uzasadnienia do projektu rozporządzenia zmieniającego wynika zaś, że „(...) zmiany proponowane w § 1 pkt 8 – 26 projektu rozporządzenia mają na celu uproszczenie procedur związanych z organizacją i przeprowadzaniem egzaminu maturalnego.” Nie sposób w związku z tym uznać, iż chęć uproszczenia procedur egzaminacyjnych w dostateczny sposób uzasadniała odrzucenie przez normodawcę nakazów wynikających z konstytucyjnej zasady zaufania obywateli do państwa i prawa.

W związku z powyższym, wnoszę jak na wstępie.